

بسمه تعالی

پیشگامان نهضت نهج البلاغه پژوهی

نهج البلاغه از آغاز که در سال ۴۰۰ هجری قمری تولد یافت همواره مورد توجه محافل علمی و آموزشی و حتی عموم مردم بوده و بقول مسعودی در کتاب مروج الذهب ۴۸۰ خطبه از خطبه‌های امام (علیه السلام) در بین مردم حفظ و در بستر فرهنگ و محاوره آنان جریان داشته و از آن در زندگی خود استفاده می‌کردند و هیچگونه اشکال و ابهامی در صحّت انتساب آن به امام (علیه السلام) وجود نداشت. متأسفانه در قرن هفتم هجری «ابن خلّکان» که قاضی القضاة و مورّخ معروفی بود خارج از ضوابط علمی و پژوهشی طی عباراتی مبهم و غیر مستند تشکیک کرد.

در هر صورت می‌توان گفت فتنه ابن خلّکان این شبهه واهی و مغرضانه را برای اولین بار پس از تقریباً دوست سال از گردآوری نهج البلاغه القاء کرد. پس از او بعضی از نویسندگان هم مانند «صفدی» در کتاب «الوافی بالوفیات» و «یافعی» در کتاب «مرآت الجنان» و «ذهبی» در کتاب «میزان الاعتدال» و «ابن حجر» در کتاب «لسان المیزان» چشم بسته و بدون تحقیق و بررسی آن را تقلید و تکرار کردند و البته این توطئه و ادعای بدون دلیل ادامه داشت تا در زمان پهلوی دوم که به شکل دیگری ادامه یافت، بطوریکه داشتن کتاب نهج البلاغه برای جوانان و دانشجویان جرم سیاسی محسوب شده و مورد تعقیب قرار می‌گرفتند.

در نتیجه این سخت‌گیری‌ها و غفلت‌ها و یا قصور و تقصیرها مردم از استفاده از این کتاب نورانی محروم ماندند و حتی ترجمه نهج البلاغه و تألیف کتاب در این باره متوقف ماند، بطوریکه یک ترجمه فارسی از این کتاب در دسترس عموم قرار نداشت که برای اولین بار در زمان معاصر، مرحوم فیض الاسلام آن را انجام داد و مقام معظم رهبری حفظه الله در دو سخنرانی که در کنگره‌های نهج البلاغه ایراد کردند از ایشان تجلیل بعمل آوردند.

بحمدالله به برکت انقلاب اسلامی و در طول سالهای پس از انقلاب بیش از پنجاه ترجمه فارسی از نهج البلاغه به چاپ رسیده است و بنیاد نهج البلاغه در این رابطه بیش از ۲۵۰ کتاب و رساله تحقیق، ترجمه، تألیف و منتشر کرده است.

بزرگترین پیشگام نهضت نهج البلاغه پژوهی

در اینجا لازم است به یک پدیده تاریخی فرهنگی سیاسی ارزشمند اشاره شود و آن نقش پیشگامان نهضت نهج البلاغه پژوهی در ایران است. معمولاً حرکت‌های فرهنگی بزرگ و زیربنایی و

اصولی نیاز به شخصیت‌ها و افراد برجسته‌ای دارد که از نظر قدرت علمی و روحی بالا برخوردار بوده و با شجاعت و اعتماد به نفس در این میدان وارد شوند « وَ لَا تَأْخُذْهُ فِي اللَّهِ لَوْمَةٌ لَائِمٌ ».

در رابطه با نهج البلاغه و ورود آن در فرهنگ کشور و حوزه و دانشگاه و بالتبع در زندگی مردم می‌بایست چهره‌هایی این چنین پیشگام شده و سدها و موانع را بشکنند.

در سال ۱۳۶۰ دو مشکل بزرگ و خطرناک انقلاب اسلامی را تهدید می‌کرد و می‌رفت که آن را دشمن به خیال خام گرفتار چالش شدید کند، یکی جنگ تحمیلی عراق و دیگر توطئه‌های داخلی و ستون پنجم دشمن و درگیری مسلحانه گروهک‌های ضد انقلاب وابسته به بیگانگان بود. و آن کس که بیش از همه در اوج مسئولیت و مورد هدف قرار داشت امام راحل رحمت الله علیه بود که در چنین موقعیت خطیر و حساس و سرنوشت ساز می‌باید این کشتی گرفتار در امواج را به ساحل نجات برساند. جالب است که در چنین شرایطی وقتی به حضرت امام برگزاری کنگره هزاره نهج البلاغه که سنگ بنای حضور نهج البلاغه در جامعه بود، گزارش شد آن حضرت یک تنه برخاسته و گویا منتظر چنین اقدامی بوده، لذا با قاطعیت و روشن بینی خاص و توجه به ابعاد آن و بعنوان پیشگام بزرگ نهضت نهج البلاغه پژوهی وارد شده و با پیام جانانه و تاریخی خودش نهضت را هم پایه‌گذاری کرده و چنین فرمودند:

«و اما کتاب نهج البلاغه که نازلۀ روح اوست (امیرالمؤمنین علیه السلام) برای تعلیم و تربیت ما خفتگان در بستر منیّت و در حجاب خود و خودخواهی، خود معجون نیست برای شفا و مرهمی است برای دردهای فردی و اجتماعی و مجموعه‌ای است دارای ابعادی به اندازه ابعاد یک انسان و یک جامعه بزرگ انسانی از زمان صدور آن تا هرچه تاریخ به پیش رود و هرچه جامعه‌ها بوجود آید و دولت‌ها و ملت‌ها متحقق شوند و هر قدر متفکران و فیلسوفان و محققان بیابند و در آن غور کنند و غرق شوند». اینک امید آن است که شما دانشمندان و متفکران متعهد که در کنگره ارجمند هزاره نهج البلاغه گرد هم آمدید ابعاد عرفانی و فلسفی و اخلاقی و تربیتی و اجتماعی و نظامی و فرهنگی و دیگر بعدها را بمقدار میسور بیان فرمایید و این کتاب را به جوامع بشری معرفی نموده و عرضه دارید که این متاعی است که مشتری آن انسان‌ها و مغزهای نورانی است... و سلام بر شما دانشمندان که با زحمت پراج و سودمند خود، راه رسیدن به اهداف عالی این کتاب مقدس را باز می‌نمایید.

تأیید قاطع حضرت امام بر انجام کنگره هزاره نهج البلاغه و ارسال پیام و دعوت از دانشمندان و محققان بر معرفی این کتاب به جوامع بشری و تشویق مسئولان بنیاد، پایه نهضت نهج البلاغه پژوهی را بنیان نهاد و بطور رسمی آن را افتتاح نمود.

نقش مقام معظم رهبری در این نهضت

پس از برگزاری کنگره هزاره نهج البلاغه در تهران و شرکت اساتید و محققان از داخل و خارج کشور، موج همفکری ها و همکاری ها در این رابطه اوج گرفت و مقالات، جلسات و کتاب ها شروع به تدوین گردید. و نشانه این اقبال و استقبال ادامه کنگره های نهج البلاغه بود که شخصیت های علمی و سیاسی این پیام را جدی گرفته و دامن همت به کمر زده و به تبیین و توضیح و استخراج مطالب گسترده آن پرداخته و آثار و طرح ها و برنامه های مفصلی ارائه گردید.

مقام معظم رهبری دومین شخصیتی بودند که با حضور خود و سخنرانی های مستند و معتبر راه امام را ادامه داده و با تأکید بر گسترش و تعمیق مفاهیم بلند سیاسی، اجتماعی و اخلاقی نهج البلاغه و ضرورت ورود آن در بستر فرهنگ کشور و زندگی مردم و ارائه طرح ها و برنامه های مفید، این نهضت را یاری کرده و با تعیین نماینده ویژه خود در بنیاد نهج البلاغه یاریگر این نهضت بودند.

معظم له در چهارمین کنگره بین المللی نهج البلاغه چنین فرمودند:

در کشور ما و در جامعه ما این انقلاب در سایه آموزش های امیرالمؤمنین علیه السلام و با اتکاء به قرآن و نهج البلاغه به پیروزی رسیده، و امروز تقریباً همان جامعه اسلامی و علوی تشکیل شده و همان شرایط تقریباً در بیشتر ابعاد بر جامعه ما و کشور ما حکومت می کند، امروز روز استفاده هرچه بیشتر از نهج البلاغه است... اگر ما پیرامون نهج البلاغه کار و تحقیق کنیم... خدمت بزرگی به معارف اسلامی در قرن پانزدهم انجام داده ایم... این کاری است که حتماً باید انجام بگیرد و این امیدواری هست که کوشش برادران عزیز ما در بنیاد نهج البلاغه و همه کسانی که با آنها همکاری می کنند این خدمت بزرگ را برای عالم اسلام انجام دهند.

نگاهی به مجموعه مقالات و سخنرانی های مراجع، اساتید و محققان برجسته دنیای اسلام در کنگره های نهج البلاغه، مانند آیات عظام مکارم شیرازی، نوری همدانی، سبحانی، جوادی آملی، خزعلی، مشکینی، هاشمی رفسنجانی، محمد تقی جعفری، ابراهیم امینی، محمد مهدی شمس الدین، علی دوانی، سیدجعفر مرتضی عاملی، سیدجواد مصطفوی و... حکایت از توفیق روز افزون این نهضت و گستردگی آن دارد.

لازم به ذکر است که دو شخصیت ممتاز علمی و سیاسی کشور، یعنی آیت الله شهید مطهری و آیت الله شهید دکتر بهشتی، عنایت ویژه داشته و با حضور در بنیاد و ارائه رهنمودهای ارزنده، نقش مهمی در پیشرفت و تعمیق و ادامه این نهضت داشتند.

نقش حوزه ودانشگاه

درس نهج البلاغه در حوزه علمیه قم و دیگر حوزه‌ها موجب اقبال طلاب و فضلا گردیده و مطالعه، مباحثه و حفظ نهج البلاغه موجب گسترش فرهنگ علوی و ورود آن در نظام فکری و عملی و علمی و سیاسی نسل فرهیخته و جوان گردیده و رساله‌های متعدد در این رابطه تألیف و منتشر گردید، بطوریکه پایان نامه‌های مربوطه به چند هزار رسیده و بیشتر آنها در بانک اطلاعات بنیاد و دیگر مراکز علمی نگهداری و مورد استفاده قرار می‌گیرد و در دانشگاه‌های کشور با همت بنیاد نهج البلاغه و تلاش مرحوم دکتر شهیدی و دکتر گرجی و دیگر اساتید متعهد در مقطع فوق لیسانس و دکتری به تصویب وزارت علوم رسیده و هم اکنون در برخی از دانشگاه‌ها دانشجویان مشغول به تحصیل در این زمینه می‌باشند و در حال حاضر مقالات اساتید و دانشجویان درباره موضوعات مختلف نهج البلاغه و ارائه به فصلنامه نهج البلاغه جهت چاپ از مرز چهارصد مقاله فراتر رفته و بیش از هزار نفر در این حوزه مشغول مطالعه و تحقیق و تألیف هستند.

نهج البلاغه در سازمان ملل

موج نهج البلاغه پژوهی مرزها را، هم در نوردیده و به سازمان ملل هم راه یافته است. به این گزارش از سازمان ملل در این رابطه توجه فرمایید:

ریاست محترم بنیاد نهج البلاغه

با سلام، بازگشت به دورنگار شماره (۸۲/۷۴۴۵) مورخ ۸۲/۱۱/۲۵ به اطلاع می‌رساند در سال ۲۰۰۲ میلادی برنامه عمران ملل متحد (UNDP) به درخواست اتحادیه عرب گزارشی را در مورد توسعه انسانی جامعه عرب تهیه و منتشر کرد....

در بخش مربوط به جامعه دانش محور و به زمامداری بخشی از سخنان حضرت علی علیه السلام و بخشی از فرمان آن حضرت به مالک اشتر به نقل از نهج البلاغه درج شده است.

امید است که این نهضت روزروز گسترش یافته و جامعه بشری در پرتو آن به اوج عزت و سعادت رسیده و عدالت که روح تعالیم علوی است برجهان حاکم گردد. ان شاء الله .

سیدجمال الدین دین پرور